

A Régiók Európai Bizottsága véleménye – Élelmiszer-pazarlás

(2017/C 017/06)

Előadó: Ossi MARTIKAINEN (FI/ADLE)

Lapinlahti képviselő-testületének tagja

POLITIKAI AJÁNLÁSOK

A RÉGIÓK EURÓPAI BIZOTTSÁGA

Bevezetés: áttekintés és fogalmak

1. az élelmiszer-hulladékot és az élelmiszerek előállítása, feldolgozása, forgalmazása és fogyasztása során keletkező hulladékot súlyos globális problémának tartja, amely jelentősen hátráltatja a gazdasági, társadalmi és ökológiai fejlődési célok elérését. Ez a probléma csak a különféle kormányzati szinteket és politikaterületeket összefogó, széles körű és céltudatos együttműködéssel kezelhető. A civil társadalmat és a vállalkozásokat széles körben be kell vonni az intézkedésekbe;

2. az aktuális helyzetet fenntarthatatlannak tartja ⁽¹⁾, mivel

— a termelési folyamat különböző szakaszai során az élelmiszercélú termékek akár egyharmada is kárba vesztet (nyersanyagként, félkész vagy késztermékként),

— a világ termőterületének 28 %-án (1,4 milliárd ha) termő élelmiszer minden évben veszendőbe megy,

— a folyamat egyes szakaszaiban keletkező, nem hasznosított termékek okozta éghajlati hatás 3,6 Gt szén-dioxid-egyenértéknek felel meg (a földhasználat-változás okozta kibocsátásokat nem számítva),

— a pazarló termelési és fogyasztási szokások jelentős mértékben csökkentik a világ vízkészletét, a szükségtelenül kivágott és terméketlenné tett termőterületek miatt veszélyeztetik a biodiverzitást, csökkentik a talaj tápértékét és jelentősen károsítják az egyéb nem megújuló természeti erőforrásokat,

— a termelési lánc során és késztermékként keletkező nagy mennyiségű élelmiszer-hulladék az élelmiszerlánc összes érintettje, köztük a fogyasztók szempontjából is csökkenti a mezőgazdaság és az élelmiszer-termelés értékét és torzítja az élelmiszer-értékláncon belüli igazságos elosztást: a hulladék gazdasági értékét 1 000 milliárd USD-ra, környezeti költségeit 700 milliárd USD-ra, társadalmi költségeit pedig 900 milliárd USD-ra becsülik;

3. saját kezdeményezésű véleményével támogatni és erősíteni kívánja az egész nemzetközi közösség, valamint az ENSZ és szakmai szervezetei által az aktuális helyzet javítására irányuló erőfeszítéseket, azaz a 2. és a 12. fenntartható fejlődési cél („az éhezés megszüntetése” és „felelős fogyasztás és termelés”) megvalósítását, amelyek arra irányulnak, hogy 2030-ig megfelelődjön az élelmiszer-hulladék ⁽²⁾;

4. úgy véli, hogy az Európai Bizottságnak az erőforrás-hatékonyságra és a körforgásos gazdaságra vonatkozó kezdeményezései jó lehetőséget kínálnak az élelmiszer-termelés és -fogyasztás fenntarthatóságát javító kezdeményezések és jogszabályok kidolgozására;

⁽¹⁾ A helyzet ismertetéséhez felhasznált adatok az ENSZ Élelmezési és Mezőgazdasági Szervezetének (FAO) *Food wastage footprint – Impacts on natural resources* című vizsgálati jelentésén (2013) alapulnak.

⁽²⁾ Kiváltképp a 12.3. (2030-ig világszinten az egy főre jutó élelmiszer-hulladék megfelelése kiskereskedelmi és fogyasztói szinten, valamint a termelési és elosztási láncban keletkező élelmiszer-vesztés csökkentése) és a 12.5. (a hulladék jelentős csökkentése 2030-ig) rész cél teljesítéséhez többszintű kormányzás keretében, közösen létrehozott programok és intézkedések szükségesek. A 2. fenntartható fejlődési cél (az éhezés felszámolása, az élelmezésbiztonság elérése, a jobb táplálkozás és a fenntartható mezőgazdaság előmozdítása) a helyi és regionális önkormányzatok mind elő tudják mozdítani a saját területükön és világszinten.

5. arra kéri az Európai Bizottságot, hogy törekedjen arra, hogy európai szinten egységes terminológiát és fogalommeghatározásokat alakítsanak ki a területre vonatkozóan, továbbá ösztönzi a nemzetközi párbeszédben való proaktív részvételt és azt, hogy a nemzetközi észrevételeket és javaslatokat építsék be az uniós intézkedésekbe. Ez megkönnyítené a problémák felismerését és az összehasonlítást, valamint azt, hogy figyelembe vegyék azokat az EU saját jogszabályaiban és a kereskedelmi és fejlesztési partnerekkel való együttműködésben⁽³⁾. Az EU többek között belső piaci térséget alkot, és közös agrárpolitikája van. Így közös fogalmakra, eljárásokra és összehasonlítható mutatókra is szükség van. Ezáltal regionális szinten és a régiók között összehasonlítható kritériumokat lehetne meghatározni az élelmiszer-hulladék csökkentésére és keletkezésének megelőzésére.

Az uniós politikák

A Régiók Európai Bizottsága úgy véli, hogy az Unió saját és a tagállamokkal közös politikái többféle lehetőséget kínálnak az élelmiszer-pazarlás jelentette probléma kezelésére.

6. A *hulladékirányelv* (2008/98/EK) módosítására tett javaslat a hulladék, ezen belül az élelmiszer-hulladék mennyiségének további csökkentésére tett erőfeszítésekre utal.

7. A *közös agrárpolitikában* határozottabban törekedni kellene arra, hogy az erőforrás-hatékony élelmiszer-termelést és a természet- és környezetvédelemre irányuló tevékenységeket külön területként kezeljék. A kizárólag a támogatásokat célzó mezőgazdaság és a termelés visszafogása alacsony terméshozamot és a betakarítás elmaradását eredményezi, így mind a végeredmény, mind a termelésbe fektetett energia kárba vész.

8. A *kereskedelmi és fogyasztópolitikákban* mind a belső piacon, mind a külkereskedelemben elő kellene mozdítani az olyan szerződési gyakorlatokat és eljárásokat, amelyek csökkentik a hulladék mennyiségét. Például a kiskereskedelemben alkalmazott csomagolási méretek és az élelmiszerek forma- és méretszabványai miatt jelentős mennyiségű hasznos élelmiszer végzi hulladékként. Az ömlesztett termékek értékesítésének előmozdítása újrahasznosítható háztartási tárolóedények használatával, ami kevésbé költséges a fogyasztók számára, segíthet megtanítani a szükségleteknek megfelelő mennyiség, nem pedig az előre elkészített adagok megvásárlására, melyek sokszor túlméretezettek, vagy olcsóbbak miatt vonzóbbak.

9. A *fogyasztóvédelmi és közegészségügyi* céllal kialakított, a termékek lejáratával kapcsolatos gyakorlatok és jelzések nem minden termék esetében célszerűek, és ezek miatt szükségtelenül dobnak ki ehető élelmiszereket. Az Európai Bizottságnak fontos szerepe van annak feltérképezésében, hogy ki lehetne-e dolgozni az erőforrások jobb hasznosítását célzó iránymutatásokat például az élelmiszerek jótékonyági szervezetek és élelmiszerbankok számára történő adományozására és a lejárt élelmiszerek takarmánycélú felhasználására vonatkozóan, figyelembe véve az élelmiszer-biztonsági követelményeket. Szükség van valamennyi érdekelt fél, termelő, kiskereskedő és fogyasztó felvilágosítására, hogy jobban megértsék a lejáratú időre vonatkozó jelzéseket. Tisztázni kell például a „minőségét megőrzi” kifejezés jelentését, mely nem jelenti azt, hogy az élelmiszerek az egészségre károsá válnának az esedékesség napja után.

10. A *fejlesztési politika* terén az Uniónak a többi nagy fejlesztéstámogatóval együtt törekednie kell regionális gazdasági és kereskedelmi együttműködési megállapodások, a termelést és a fogyasztókat egymáshoz közelebb hozó eljárások, az infrastruktúra és a technológia kialakítására és különösen a nyersanyag-kitermelő és agrárágazatok fenntartható fejlesztésére. A méltányos kereskedelem – nem utolsósorban a helyi és regionális önkormányzatok által támogatott – programjai ennek fontos eszközei lehetnek. Elő kell mozdítani a helyi piacok működőképességét és a helyi termékek piacra jutását, nem utolsósorban a külső költségek (pl. élelmiszer-szállítás) internalizálása révén.

⁽³⁾ Az eltérő fogalommeghatározások és számítási módszerek eltérő következtetésekhez vezethetnek. A FAO szerint az *élelmiszer-vesztés* az emberi fogyasztásra termelt összes élelmiszer mennyiségi vagy minőségi csökkenése a tápérték, a gazdasági érték vagy az élelmiszer-biztonság szempontjából. Az *élelmiszer-pazarlás* az élelmiszer-vesztés része, a biztonságos és megfelelő tápértékű, emberi fogyasztásra szánt élelmiszerek kidobását vagy más célra való felhasználását jelenti az élelmiszerláncok bármely szakaszában. (FAO, 2014) http://www.fao.org/fileadmin/user_upload/save-food/PDF/FLW_Definition_and_Scope_2014.pdf. A Fusions (2014) meghatározása szerint az élelmiszer-hulladék (*foodspill*) bármilyen élelmiszer vagy annak emberi fogyasztásra nem alkalmas része, amely hasznosítás nélkül kikerül a láncból.

11. A rászorulóknak segítségére irányuló intézkedéseknek továbbra is tartalmazniuk kell egy élelmiszersegéllyel kapcsolatos elemet, és szorosabbra kell fűzni a kapcsolatot a segélyszervezetek és a helyi termelők, a kereskedelem és az étkeztetési szolgáltatók között, fontolóra véve a közlő lejáratú élelmiszerek „szimbolikus” áron történő közvetlen értékesítését is, mégpedig oly módon, hogy az biztosítsa annak a személynek a méltóságát, illetve magánéletének védelmét, aki kapja vagy ezekkel a feltételekkel vásárolja meg a terméket. A harmadik szektorral való együttműködésnek a közelségre kellene irányulnia a helyi hálózat, az adományok, illetve a házhoz szállítás egyes települések vagy településhálózatok közötti viszonylatában, és lehetőség szerint el kellene kerülni az adományozott javak tárolását és nagyobb területi áruházláncon keresztül történő értékesítését. Az élelmiszerek diverzifikálása, valamint a helyi és szezonális termékek programokba való felvétele csökkenti a kárba vesző élelmiszer mennyiségét⁽⁴⁾.

12. A közbeszerzésekre vonatkozó szabályokba be lehetne építeni az élelmiszer-hulladék csökkentését és keletkezésének megelőzését célzó elemeket.

Gyakorlati intézkedésjavaslatok a régiók és a városok szemszögéből

A Régiók Európai Bizottsága

13. emlékezteti az Európai Bizottságot arra a korábbi kérésére, hogy tűzzön ki konkrétabb – 2025-re 30 %-os – célt az élelmiszer-pazarlás csökkentésére⁽⁵⁾, és arra kéri, hogy dolgozzon ki egységes mérési módszereket az élelmiszer-pazarlás csökkentésére irányuló célok folyamatos nyomon követésére;

14. üdvözli az Európai Bizottság arra irányuló kötelezettségvállalását, hogy megfelelő lépések, az érintettek részvétele, valamint az értékes és sikeres innovációk és a megfelelő teljesítményértékelések megosztása révén támogatja a fenntartható fejlesztési célok elérését⁽⁶⁾;

15. sürgeti az Európai Bizottságot, hogy vizsgálja meg, ki lehetne-e tűzni egyedi csökkentési célokat az élelmiszerlánc egyes szakaszaira: a termelésre, a feldolgozásra, az értékesítésre és forgalmazásra, az étkeztetési szolgáltatásokra, a háztartásokra és a hulladékkezelésre vonatkozóan. Ezeket a célokat az EU közös általános céljára lehetne alapozni, melynek elérésére országspecifikus programokat és célokat dolgoznának ki, ahogy az az éghajlat-politika területén is történt. Ezeknek a programoknak és céloknak figyelembe kellene venniük az egyes országokban az adott élelmiszerlánc fent említett szakaszaiban előforduló sajátosságokat. A technikai, gazdasági és környezeti vonatkozások maradéktalan számításba vétele érdekében az országspecifikus programokat és terveket az összes kormányzati szint együttműködése keretében dolgoznák ki;

16. azt ajánlja az Európai Bizottságnak, hogy hozzon létre egy a különféle kormányzati szinteket és ágazati szereplőket összefogó platformot az élelmiszer-hulladék keletkezésének megelőzésére, mennyiségének csökkentésére és a hulladékkezelési módszerek javítására, és jelzi, hogy szeretne részt venni a gyakorlati intézkedések összehasonlítását és a bevált gyakorlatok terjesztését célzó tevékenységekben;

17. kéri az Európai Bizottságot, hogy népszerűsítse és ösztönözze megállapodások létrehozását az élelmiszer-kiskereskedelmi ágazat szereplői és a jótékonyági szervezetek között az uniós tagállamokban (lásd például a Franciaország által útnak indított kezdeményezést, ahol nemrégiben egy olyan törvényt fogadtak el, amely megakadályozza a nagyobb üzleteket abban, hogy kidobják a lejáratú idejükhöz közeledő jó minőségű élelmiszereket, illetve megsemmisítsék a fogyasztásra alkalmas eladatlan élelmiszereket). Szükség van olyan élelmiszer-adományozási útmutatók kidolgozására is az ágazat és a jótékonyági szervezetek számára, amelyek tisztázzák a felelősség kérdését, és a vállalkozásokat arra ösztönzik, hogy ellátási láncukba újraelosztási mechanizmusokat is beilleszenek. Az élelmiszer-ágazat más területeire, például az étkeztetési és turisztikai szolgáltatásokra vonatkozóan is ki kellene alakítani hasonló eljárásokat. A biztonsági és közegészségügyi szempontokat mindegyik alkalmazási területen ki kell értékelni a rájuk vonatkozóan kialakított kritériumok alapján;

18. az elsődleges elosztási láncból visszavont vagy eltávolított élelmiszerek tekintetében arra kéri a helyi és regionális önkormányzatokat, hogy hatékony másodlagos elosztási láncokat hozzanak létre (a „szociális” élelmiszerüzletek modellje alapján), és így biztosítsák a hátrányos helyzetű embereknek a fogyasztásra még mindig alkalmas élelmiszerekhez való hozzáférést. Azt ajánlja, hogy a jótékonyági szervezetek és élelmiszerbankok részesüljenek pénzügyi támogatásban operatív kapacitásuk bővítése érdekében;

19. a visszadobott halak kérdéskörére is felhívja a figyelmet, mivel ez az élelmiszer-hulladék egyik fontos forrását jelenti; az Európai Bizottságot egy átfogó terv (ajánlások/iránymutatások) kidolgozására kéri a járulékos fogásból származó halak feldolgozását és értékesítését illetően. Egy ilyen terv ajánlásokat tartalmazhatna arról, hogy miként hasznosítsák az emberi fogyasztásra alkalmas nem szándékos fogásokat;

⁽⁴⁾ Az RB álláspontja a FEAD-rendelet tartalmával kapcsolatban.

⁽⁵⁾ Az RB állásfoglalása a fenntartható élelmiszezésről.

⁽⁶⁾ COM(2015) 614 final.

20. arra ösztönzi az étkeztetési szolgáltatásokat ellátó helyi és regionális önkormányzatokat, hogy alakítsák ki saját programjukat az élelmiszer-hulladék megelőzésére és a keletkező hulladék hatékony felhasználására, és sürgeti, hogy az intézmények számára étkeztetési szolgáltatásokat nyújtó vállalkozásoktól is követeljék meg ugyanezeket az intézkedéseket⁽⁷⁾;

21. kiemeli, hogy ösztönözni kell a bevált gyakorlatok széles körű cseréjét. Ez először is a helyi termelők által előállított termékek helyi fogyasztásának az előmozdítását szolgáló programok támogatását jelentené, rövid értékesítési láncok keretében, de vonatkozna az adományokra is. A bevált gyakorlatok cseréje és alkalmazása – a felhalmozott tapasztalatok révén – elősegítené a megfelelő intézkedések térnyerését is, hiszen a helyi önkormányzatoknak így elegendő információ állna a rendelkezésére ilyen fejlesztési programok elindítására, ösztönözve ezzel azokat is, akik még egyáltalán nem tettek lépéseket ezen a téren;

22. azt javasolja, hogy amennyire lehetséges, az étkeztetésben (ideértve a közétkeztetést, az idegenforgalmi létesítményeket, a vendégházakat, éttermeket és más, hasonló tevékenységet folytató létesítményeket) helyi/regionális és szezonális alapanyagokat használjanak, és kampányt sürget a helyi élelmiszerek mellett annak érdekében, hogy rövidüljön a termelési és fogyasztási lánc, ami a folyamatok számának csökkenése révén az egyes szakaszokban keletkező hulladék mennyiségét is csökkenti.

23. azt javasolja, hogy az élelmiszeripar, a vendéglátás és a szállodaipar terén tevékenykedő vállalatok alkalmazzanak olyan bevált gyakorlatokat tartalmazó kódexeket, amelyek az optimális termékfelhasználás irányába mutatnak. Ennek keretében az élelmiszer-felesleget szociális célokra kellene felhasználni, és ehhez hatékony elosztási hálózatokat kellene kialakítani, azt is szavatolva, hogy az ilyen élelmiszereket hátrányos helyzetű családok és szociális intézmények kapják;

24. sürgeti az alapfokú oktatási és egyéb képzési szolgáltatásokat szervező helyi és regionális önkormányzatokat, hogy az élelmiszer-hulladék jelentette problémát és annak enyhítését építsék be a tantervbe például tematikus napok, tanulmányi látogatások és a saját iskola élelmiszer-gazdálkodásának megismertetése formájában, valamint pl. azáltal, hogy a diákokat és az étkeztetési szolgáltatások más igénybevevőit bevonják a szolgáltatások fejlesztésébe. Fontos volna, hogy tanulmányai keretében minél több iskolás és diák átfogó képet kapjon az élelmiszer-termelésnek és -fogyasztásnak a gazdaságra, a környezetre, valamint a társadalmi és etikai szempontból fenntartható fogyasztói magatartásra gyakorolt hatásairól.

Emellett nem csupán iskolai, hanem mindenkinek szóló, általános tájékoztató és oktatási célú kampányokat is rendezni kellene a fogyasztók részére a felelősségteljes fogyasztásról, illetve különösen arról, hogy a valós igényeknek megfelelően kell élelmiszer-ipari termékeket vásárolni és felhalmozni;

25. azt ajánlja, hogy az élelmiszer-hulladék keletkezésének megelőzését és csökkentését célzó intézkedések keretében indítsanak egész életen át tartó tanulási programokat is, melyekben a különféle korosztályokhoz és életszakaszokhoz kapcsolódó tanulási és eljárási módszereket lehet fejleszteni;

26. arra ösztönzi a helyi és regionális önkormányzatokat, hogy civil szervezetekkel együttműködésben végezzenek tájékoztató kampányokat a háztartások helyes élelmiszer-gazdálkodásának jelentőségéről;

27. felhívja a figyelmet arra, hogy a különböző régiók civil társadalmának szervezetei és szereplői mennyire fontos szerepet vállalnak az élelmiszer-pazarlásból származó élelmiszerek begyűjtésében és újraelosztásában. A szubszidiaritás szempontjából elengedhetetlennek tartja a regionális és helyi önkormányzatok és az élelmiszer-pazarlásból származó élelmiszerek begyűjtéséért és újraelosztásáért felelős szociális szervezetek közötti szorosabb együttműködést;

28. a hulladékkezelésért felelős helyi és regionális önkormányzatoknak azt javasolja, hogy fejlesszék a hulladékok szelektív gyűjtési és hasznosítási formáit, világosabban mutassák be az élelmiszer-hulladék arányát, és tegyék nyilvánossá az összegyűjtött adatokat. Így növelhető az élelmiszer-hulladék például biogázként és komposztként történő hasznosítási aránya. Ennek a helyi gazdaságra, a foglalkoztatásra és a helyi innovációra is jótékony hatása lehet;

⁽⁷⁾ Az EGSZB-nek és az RB-nek például saját környezetvédelmi működési szabályzata van, és helyi szervezetek segítségével hatékonyan együttműködnek annak érdekében, hogy az ételmaradékokat máshol hasznosítsák.

29. minden tagot arra ösztönöz, hogy ismertessék saját önkormányzatukkal a jelen vélemény céljait, és valósítsanak meg saját programokat az élelmiszer-hulladék csökkentése és keletkezésének megelőzése érdekében. Ez ugyanis a környezeti és gazdasági szempontból is fenntartható fejlődés megvalósításának egyik leghatékonyabb és leggyorsabb hatású, a helyi és regionális önkormányzatok által közvetlenül alkalmazható eszköze.

Kelt Brüsszelben, 2016. június 15-én.

*a Régiók Európai Bizottsága
elnöke*

Markku MARKKULA
